

Broedvogelmonitoring in het kader van de keersluis bij Ramspol (OV) in 2007

Symen Deuzeman

SOVON-inventarisatierapport 2008/01
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van
Waterschap Groot Salland

Broedvogelmonitoring in het kader van de keersluis bij Ramspol (OV) in 2007

Symen Deuzeman

SOVON-inventarisatierapport 2008/01
Dit rapport is opgesteld opdracht van
Waterschap Groot Salland

Colofon

© SOVON Vogelonderzoek Nederland 2008

ISSN 1382-6255

Dit rapport is samengesteld in opdracht van het Waterschap Groot-Salland. Gelieve als volgt te citeren: Deuzeman S. 2008. Broedvogelmonitoring in het kader van de keersluis bij Ramspol (OV) in 2007. SOVON-inventarisatierapport 2008-01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Illustratie voorzijde: Oeverlanden van het Zwarte Meer met op de achtergrond het Vogeleiland (28 juni 2007)
Foto's: Symen Deuzeman en Hans Gebuis (Grutto)

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOVON en/of de opdrachtgever.

Inhoud

1. Inleiding	5
2. Gebiedsbeschrijving	6
2.1. Ligging en karakteristiek	6
2.2. Telgebieden	7
2.3. Korte karakteristiek telgebieden	7
3. Werkwijze	10
3.1. Doelstelling	10
3.2. Veldwerk	10
3.3. Interpretatie en verwerking van de gegevens	11
3.4. Weersomstandigheden	11
4. Resultaten	13
4.1. Soorten en aantallen	13
4.2. Bespreking per soort	14
5. Evaluatie	20
5.1. Aantalsverloop van broedvogels in de deelgebieden	20
5.2. Voortgang monitoring	24
Samenvatting	26
Literatuur	28
Bijlagen:	
Bijlage 1. Tijdsbesteding in de verschillende deelgebieden in 2007	
Bijlage 2. Vergelijkingstabel van de totale broedvogelverspreiding in het studiegebied in 1998-2007, vergeleken met de landelijke trend	
Bijlage 3. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding in de Broekenpolder in de periode 1980-2007	
Bijlage 4. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van de Oostelijke Buitenlanden in de periode 1984-2007	
Bijlage 5. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van Polder Groot Cellemuiden in de periode 1984-2007	
Bijlage 6. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van Polder Klein Cellemuiden in de periode 1984-2007	
Bijlage 7. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van Polder De Belt in de periode 1998-2007	
Bijlage 8. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van de Grootte Buitenlanden in de periode 1989-2007	
Bijlage 9. Verspreidingskaarten per soort	

1. Inleiding

In het voorjaar van 2007 werd in opdracht van het Waterschap Groot Salland een zestal deelgebieden tussen Ramspol en Hasselt (Noordwest-Overijssel) geïnventariseerd op broedvogels. Aanleiding voor deze inventarisatie is het in werking stellen van de keersluis bij Ramspol door het Waterschap. Hierdoor kan een afname optreden van de inundatiefrequentie langs de aangrenzende randmeren, het Zwarte Water en de Overijsselsche Vecht, wat tot een afname kan leiden van de aanwezige natuurwaarden. In 1998 werd een start gemaakt met het monitoringsproject, in feite is in dat jaar de basissituatie vastgelegd. Oorspronkelijk was de afronding van de aanleg van de balgstuw gepland in het najaar van 1999. Dit is echter niet gelukt, omdat het ontwerpen van het balgdoek twee jaar langer heeft geduurd dan verwacht. In 2003 is het monitoringsproject voor broedvogels weer van start gegaan, het eerste jaar dat gegevens beschikbaar zijn na het in werking stellen van de keersluis. In het afgelopen voorjaar heeft een herhalingsinventarisatie plaatsgevonden, om eventuele effecten in de broedvogelaantallen te monitoren. De belangrijkste doelstelling van het monitoringsprogramma is het in beeld brengen van de mogelijke negatieve effecten op de natuurwaarde. Vanuit deze doelstelling zullen de volgende vragen beantwoord dienen te worden bij de broedvogelinventarisatie:

- Welke zeldzame, schaarse, bedreigde en andere typische soorten broeden in het gebied en wat is hiervan de verspreiding;
- Welke negatieve veranderingen treden er op in relevante vogelsoorten en hoe groot zijn deze veranderingen;
- In hoeverre zijn de eventuele veranderingen te relateren aan de werking van de keersluis en welke maatregelen kunnen genomen worden om eventuele effecten te compenseren.

In dit rapport wordt verslag gedaan van de resultaten van de broedvogelinventarisatie. Tevens worden de aantallen van aangetroffen soorten vergeleken met karteringen uit voorgaande jaren. Het accent van de inventarisatie lag op de kartering van weidevogels, watervogels en moerasvogels. De verspreidingsgegevens zijn gedigitaliseerd (Arc View) en zijn daardoor beschikbaar voor toekomstig onderzoek en eventueel uitgebreider onderzoek naar kwalitatieve aspecten. Het basismateriaal is opgeslagen op het SOVON-kantoor in Beek-Ubbergen.

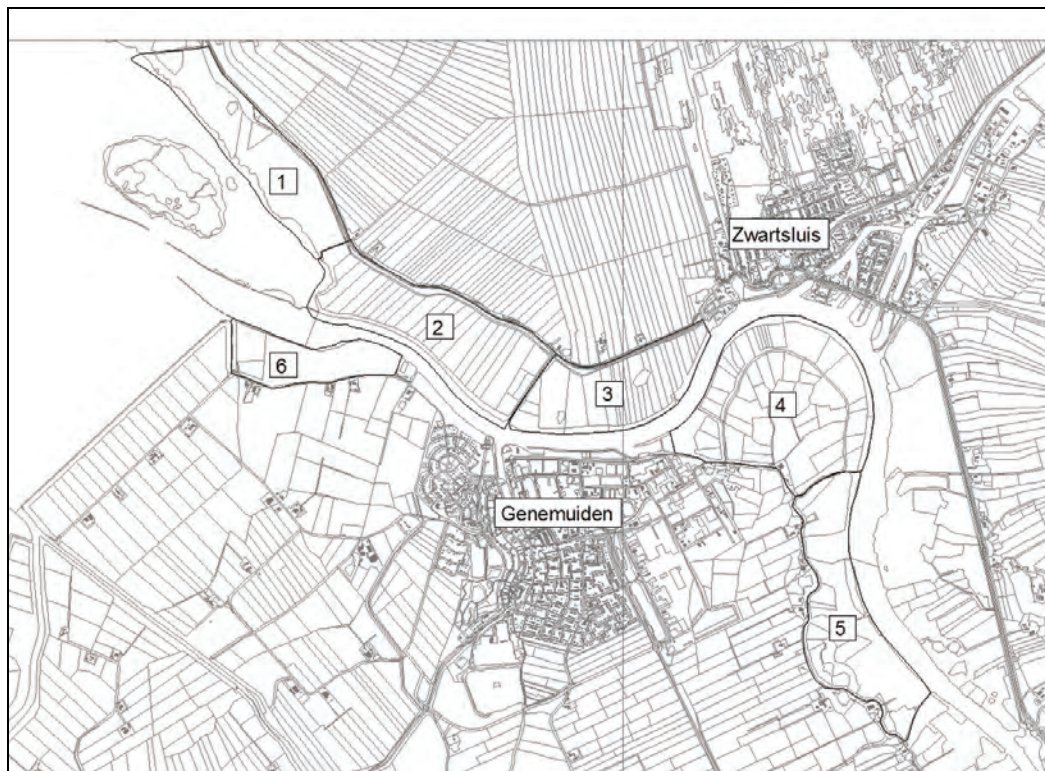
Jan-Willem Vergeer (SOVON) en de heer L.E.A. Moonen, hoofd afdeling ecologie en kwaliteit van het Waterschap Groot Salland, voorzagen een eerdere versie van dit rapport van commentaar. Dries Oomen (SOVON) was behulpzaam bij de dataverwerking en het GIS-werk. Tot slot is dank verschuldigd aan Staatsbosbeheer regio Oost (Jeroen Bredembreek) en de Vereniging Natuurmonumenten (Klaas Althuis) voor het verlenen van een terreinvergunning.

2. Gebied

2.1. Ligging en karakteristiek

Het studiegebied is gelegen in Noordwest-Overijssel, globaal tussen Hasselt in het zuiden en Barsbeek in het noorden. Enkele grotere plaatsen zijn Genemuiden ten zuiden en Zwartsluis ten noorden van het Zwarte Water. Op de topografische kaart met een schaal van 1:25.000 is het studiegebied te vinden op 21 B. Meer gedetailleerd is het gebied verdeeld over de atlasblokken: 21-24, 21-34, 21-25 en 21-35. In de volgende twee paragrafen zal de ligging en verdeling van telgebieden nader worden uitgelegd en in figuur 1 is de ligging met enkele toponiemen weergegeven.

Het studiegebied wordt grotendeels gekenmerkt door uiterwaarden, een onderdeel van het rivierenlandschap. Karakteristiek in dit landschap zijn de vele doorbraakkolken, die omringd zijn door een rietkraag. Dit is vooral zichtbaar in het gedeelte ten noorden van het Zwarte Water. Deze kolken zijn omringd door een rietkraag. Langs de oeverzone van het Zwarte Meer is een brede rietkraag aanwezig, die jaarlijks (gedeeltelijk) gemaaid wordt. Het land bestaat overwegend uit grasland, dat in het algemeen gebruikt wordt als maai- en weiland (rundvee). Enkele gedeelten van het gebied zijn in beheer bij een terrein beherende instantie. Deze terreinen worden verpacht en hebben een botanisch of weidevogelbeheer. Hier wordt niet gemaaid in de periode van 1 april tot 15 juni. Het studiegebied heeft een totale oppervlakte van 419 ha.

Figuur 1. Ligging van het studiegebied met enkele toponiemen en de verdeling van telgebieden.

2.2. Telgebieden

Het studiegebied is in 1998 voor aanvang van de tellingen op papier verdeeld in zes verschillende telgebieden met oppervlakten variërend van 31-116 ha (tabel 1). Het studiegebied met daarop de ligging van de deelgebieden (genummerd van 1 t/m 6) is weergegeven in figuur 1. Benaming van de deelgebieden is gebaseerd op namen welke te vinden zijn op topografische kaarten.

Tabel 1. Nummerering, benaming en oppervlak van de verschillende deelgebieden.

Nr	Telgebied	Oppervlakte in ha
1	Grootte Buitenlanden	56
2	Broekenspolder	79
3	Oostelijke Buitenlanden	60
4	Groot Cellemuiden	116
5	Klein Cellemuiden	77
6	De Belt	31
	Totaal inventarisatiegebied	419

2.3. Korte karakteristiek telgebieden

Hieronder volgt een korte karakteristiek van de verschillende telgebieden. Nadruk is hierbij gelegd op het beschrijven van (zichtbare) veranderingen ten opzichte van het basisjaar 1998, 2003 en 2005.

1. Grootte Buitenlanden

Dit telgebied wordt aan de westrand begrensd door het Zwarte Meer en in de oostrand door de Rijksweg N331. Het grootste deel wordt beheerd door Natuurmonumenten, waarbij na 15 juni gemaaid wordt. In het uiterste noorden van dit telgebied ligt, evenals in de periode 1998-2005, een maïsakker. De situatie van het grasland in 2007 is vergelijkbaar met de vorige basiskarteringen. Het voor vogels meest interessante deel zijn de brede rietkraag van het Zwarte Meer en een drietal doorbraakkolken met (overjarige) rietkragen. Het wel of niet maaien van riet is van belang bij de aanwezigheid van moerasvogels. Indien het riet gemaaid is, zijn kritische moerasvogels vrijwel afwezig. In de brede rietkraag van de oevers van het Zwarte Meer werd evenals in 2005 minder fors gemaaid dan tijdens de eerste twee basiskarteringen. Langs de gehele oever was relatief veel overjarig rietland aanwezig. De situatie in de drie doorbraakkolken was minder gunstiger voor moerasvogels dan in 2005, omdat het rietland bij één doorbraakkolk volledig was gemaaid. In 2005 was geen enkele doorbraakkolk gemaaid, terwijl het riet in 1998 bij twee van de drie doorbraakkolken volledig werd gemaaid en in 2003 bij één doorbraakkolk. Op een aantal graslandpercelen vindt een extensieve begrazing plaats van schapen (100) en 20 pinken.

2. Broekenspolder

De Broekenspolder grenst aan de noordrand aan de Rijksweg N331 en aan de zuidgrens aan het Zwarte Water. In het uiterste noorden komt het Zwarte Water uit in het Zwarte Meer. Hier loopt een strekdam met overjarig waterriet en wilgen. In dit telgebied komen een tweetal doorbraakkolken voor. In 2007 bleef hooguit 10% van het rietland ongemaaid. Ten opzichte van 2005 was de situatie daarmee minder gunstig, omdat in 2005 bij beide kolken ongeveer 30% overjarig rietland bleef staan.

In 2007 waren een drietal akkerpercelen aanwezig. Dit is beduidend minder dan in 2005, toen er acht percelen waren. In 1998 waren dit er twee en in 2003 zes percelen. Het aantal akkerpercelen heeft een invloed op de aantallen Kieviten en Scholeksters in het gebied. In het grootste deel van de graslandpercelen is geen beheersovereenkomst gesloten. Deze percelen waren in 2007 op 22 mei volledig gemaaid. In het oostelijk deel van de polder vindt weidevogelbescherming plaats. Deze percelen worden pas na 15 juni gemaaid. Eén perceel met een doorbraakkolk en grasland is in eigendom van Natuurmonumenten. Dit graslandperceel wordt ook na 15 juni gemaaid. Er vindt een vrij extensieve begrazing plaats met vooral schapen (max. 200) en koeien (ca. 25) in 2007.

3. Oostelijke Buitenlanden

De Oostelijke Buitenlanden grenst direct aan de Broekenpolder in het zuiden. De noordrand wordt begrensd door de N331 en in het zuiden door het Zwarte Water. In het uiterste oosten grenst het gebied aan de bebouwde kom van Zwartsluis. In dit telgebied komen een tweetal grote doorbraakkolken voor met overjarig rietland. In alle onderzoeksjaren was de grootste kolk volledig gemaaid, maar bleef het rietland in de tweede kolk ongemaaid. Tevens zijn een tweetal rietpercelen aanwezig in de polder, die beide niet gemaaid werden. Noemenswaardig is tevens het ontstaan van jonge rietkragen langs slootranden in de polder, die benut worden door moerasvogels. Op 13 april waren er een viertal akkers aanwezig die ingezaaid waren met gras. Dit is iets minder dan in 2005 (6) en 2003 (8). Ongeveer 60% van de graslandpercelen bleek op 22 mei te zijn gemaaid, de overige 40% in het oostelijke deel van het gebied niet. Hier vindt nestbescherming van weidevogels plaats. Er vindt een vrij extensieve begrazing plaats van schapen (max. 200), koeien (ca. 25) en 3 paarden.

4. Groot Cellemuiden

Polder Groot Cellemuiden ligt net ten noordoosten van Genemuiden. Het noordelijke deel van de polder wordt begrensd door het Zwarte Water, de zuidgrens wordt gevormd door de Mastenbroekerdijk. Van het studiegebied is dit het enige telgebied waar grootschalig intensieve veehouderij wordt bedreven. Er is dan ook bebouwing aanwezig in de vorm van een boerderij en een hobbyboer. In 2007 was op 1 mei tenminste 75% van het aantal percelen gemaaid, wat overeenkomt met de eerdere onderzoeksjaren. Intensieve begrazing is er van koeien met als maximum 185 op 1 mei 2007 (inclusief jongvee) en in mindere maten van schapen (ca. 50) en paarden. In dit telgebied zijn geen akkerpercelen aanwezig. Ten opzichte van eerdere jaren zijn er vrijwel geen wezenlijke verschillen in gebruik geconstateerd. Wel is men in 2005 begonnen met de nestbescherming van weidevogels, waardoor de agrariër delen van percelen met rust laat ten gunste van weidevogels. In 2007 vallen deze percelen onder de SAN-regeling. Dit is een Subsidieregeling Agrarische Natuurbeheer. Het komt erop neer dat de agrariër in het voorjaar 'vluchtheuvels' maakt. Dit zijn delen van graslandkavels die later worden gemaaid, zodat weidevogels een plek hebben om te schuilen. Het doel van deze beheersmaatregelen is om zoveel mogelijk kuikens vliegvlug te krijgen. Agrariërs kunnen hierin vrijwillig aan meewerken tegen passende vergoedingen.

5. Klein Cellemuiden

Dit telgebied grenst direct aan de polder Groot Cellemuiden. De gehele oostgrens wordt gevormd door het Zwarte Water. Tussen de zomerdijk en het water bevindt zich een smalle rietstrook met overjarig rietland. Langs de Mastenbroekerdijk, dat de gehele westgrens van het telgebied is, liggen net buiten het telgebied een vijftal doorbraakkolken. In het telgebied zelf ligt één grote doorbraakkolk, met een smalle overjarige rietstrook. Een deel van het gebied wordt beheerd door Staatsbosbeheer (27,9 ha). Hier wordt pas gemaaid na 15 juni. Het overige deel en dan met name in het meest noordelijke deel, vindt intensieve veehouderij plaats (maximaal 38 koe/pinken op 22 mei). De graslandpercelen die hierbij horen, waren op 1 mei tenminste éénmaal gemaaid. Ten opzichte van de vorige jaren zijn geen verschillen in gebruik geconstateerd.

6. De Belt

Polder De Belt ligt op ongeveer 1,5 km ten noordwesten van Genemuiden. Aan de noordrand grenst het gebied aan de monding van het Zwarte Water met het Zwarte Meer, ook wel het Zwolsche Diep genoemd. Om enige bescherming te bieden voor het water zijn basaltblokken neergelegd op de grens met water en grasland. Hiertussen bevindt zich overjarig rietland met veel ruigte in de vorm van brandnetels. Ook staan er verspreid enkele wilgen en zwarte elzen. Het telgebied wordt voor een deel intensief gebruikt voor de veeteelt. Tijdens het bezoek op 1 mei werd het gras gemaaid. In het meest oostelijke deel van de graslanden is men begonnen met nestbescherming van weidevogels.

Op 22 mei waren alle graslandpercelen volledig gemaaid. Er vindt een vrij intensieve begrazing plaats van melkkoeien. Net als in 2005 ontbraken maïspancelen in de twee westelijke percelen. Deze waren er in 1998 en 2003 wel.

Foto 1. Doorbraakkolk met overjarig rietland is gunstig voor moerasvogels (Broekenspolder, 19 maart 2006).

3. Werkwijze

3.1. Doelstelling

De broedvogelinventarisatie vond plaats in het kader van een monitoringsprogramma voor broedvogels van het Waterschap Groot Salland. De belangrijkste doelstelling van deze kartering is het in beeld brengen van de mogelijk negatieve effecten op de natuurwaarden na het in werking stellen van de keersluis bij Ramspol. Hierbij wordt voornamelijk gekeken naar de verspreiding van weidevogels. Daarnaast zijn alle zeldzame, schaarse, bedreigde en/of karakteristieke broedvogelsoorten, de zogenaamde Rode Lijstsoorten (van Beusekom *et al.* 2005) geïnventariseerd in het studiegebied, naast alle kenmerkende soorten voor het gebied geteld. Gezien de situatie in het terrein (kolken, rietstroken) is dit een logische keuze en sluit deze prima aan bij de doelstelling van het monitoringsprogramma. Naast weidevogels zijn ook moerasvogels uiterst gevoelig voor afname van inundatiefrequentie in het gebied. In het onderzoek was het van belang de vergelijkbaarheid van de monitoringsgegevens zo betrouwbaar mogelijk te houden. In de opzet is daarom rekening gehouden met de methode die gehanteerd is in de eerste twee jaren van de monitoringsreeks. Tevens is de inventarisatie steeds uitgevoerd door dezelfde waarnemer, wat de betrouwbaarheid van de gegevens sterk ten goede komt. In het studiegebied werden de volgende dertien soorten wel vastgesteld, maar niet geïnventariseerd: Houtduif, Boerenzwaluw, Winterkoning, Heggenmus, Roodborst, Merel, Zanglijster, Tjiftjaf, Fitis, Pimpelmees, Koolmees, Spreeuw en Vink.

3.2. Veldwerk

Tijdens de broedvogelinventarisatie werd in grote lijnen de uitgebreide territoriumkartering toegepast, zoals beschreven in Hustings *et al.* (1985), conform de normen vastgelegd in de Handleiding Broedvogel Monitoring Project (van Dijk 2004). Voor de interpretatie van het aantal territoria van weidevogels is tevens de Handleiding Nationaal Weidevogelmeetnet geraadpleegd (Teunissen & van Kleunen 2001). Er werden in totaal vijf integrale inventarisatieronden uitgevoerd. Hiervan zijn vier bezoeken overdag gebracht. Een vijfde ronde overdag leek weinig zinvol, vanwege vroege bewerkingen van het gras door boeren. Daarom zijn alle telgebieden 's nachts minimaal één keer bezocht. Dit in verband met het voorkomen van een aantal Rode Lijstsoorten die 's nachts actief zijn. Het eerste ochtendbezoek vond plaats op 13 april en het laatste bezoek op 28 juni. Bij het inventariseren van weidevogels was het verder belangrijk om de eerste drie ronden goed te plannen. Kievit en Grutto worden gekarteerd gedurende de eerste twee bezoeken tussen 10 april en 10 mei. Het volgende bezoek tussen 10 mei en 5 juni is vooral belangrijk voor Tureluur, Scholekster en eenden. De tijdsbesteding per ronde is nader uitgewerkt in bijlage 1. In totaal werd er in het studiegebied 2510 minuten (41 uur en 50 minuten) besteed aan veldwerk. Dit komt gemiddeld neer op 6,0 minuten/ha, waarmee de onderzoeksintensiteit iets hoger uitpakt dan in 2003 (5,13 min/ha) en vergelijkbaar is met 1998 (6,2 min/ha) en 2005 (6,8 min/ha). Overdag werden de telgebieden lopend onderzocht. Er werd een ronde gelopen om het deelgebied heen. Dit gebeurde vanaf de zomer- en de winterdijk. Er werden regelmatig insteken gemaakt. Dit is noodzakelijk bij hoge dichtheden aan weidevogels en bij de vele kolkjes en rietstroken. Op 12 juni is het gehele gebied bezocht voor schemer- en nachtactieve soorten. De nachtronde is speciaal uitgevoerd voor de eerste maaidatum van 15 juni in verband met het voorkomen van een aantal Rode Lijstsoorten die 's nachts actief zijn, zoals Porseleinhoen en Kwartelkoning. Vanwege de vaststelling van een Kwartelkoning in de Grootte Buitenlanden is contact opgenomen met Natuurmonumenten om het desbetreffende perceel te beschermen voor maaiactiviteiten. In de nacht werden de telgebieden zowel per fiets als lopend bezocht. Met behulp van een cassetterecorder werd de lokroep nagebootst van Steenuil, Porseleinhoen en Kwartelkoning.

3.3. Interpretatie en verwerking van de gegevens

De veldwaarnemingen werden genoteerd op 1:5000-kaarten en vervolgens op verzamelkaarten per soort overgezet. Nadat alle gegevens waren overgebracht op de soortkaarten, werden de gegevens geïnterpreteerd conform de SOVON-richtlijnen (van Dijk 2004). Alle gegevens zijn vervolgens ingevoerd in een GIS (Arc-View).

3.4. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de zang- en baltsintensiteit van vogels en daardoor op de mogelijkheid van het inventariseren. Voor de meeste soorten werkt dit door in de trefkans en daardoor in de resultaten van de inventarisatie. Globaal zag het weer voorjaar 2007 er als volgt uit (bron: MOW-Bulletins KNMI):

Maart

Maart 2007 was zeer zacht en zonnig met een gemiddelde temperatuur van 8,0 ° C tegen 5,6 ° C normaal. Het aantal vorstdagen bedroeg drie en lag derhalve ruim onder het gemiddelde van negen. De neerslaghoeveelheden waren normaal. Het aantal zonuren is gemiddeld over het land uitgekomen op 183 tegen een langjarig gemiddelde van 115 uur. Daarmee was maart zeer zonnig. De zon scheen uitzonderlijk veel in het noordelijke kustgebied. In Leeuwarden was maart met 211 zonuren het zonnigst. In De Bilt werden 157 uren zon geregistreerd. Landelijk viel er gemiddeld 69 mm neerslag;

April

April 2007 was een echte recordmaand: het was in heel Nederland extreem zacht, droog en zonnig. Met een gemiddelde temperatuur van 12,6 ° C tegen 8,0 ° C normaal eindigde april 2007 als veruit de zachtste sinds het begin van de waarnemingen in 1706. Op 14 april werd met 27,6 ° C de eerste zomerse dag geregistreerd. Er volgden nog zes zomerse dagen met een temperatuur van boven de 25 graden (het oude record stond op drie). Het aantal warme dagen kwam deze maand uit op het recordaantal van 14 dagen tegen normaal twee. April was voorts uitzonderlijk droog: gemiddeld viel er slechts 0,4 mm tegen 44 mm normaal. Met een landelijk gemiddelde van 280 zonuren tegen een gemiddelde van 162 was april ook nog eens bijzonder rijk aan zonuren.

Mei

Mei 2007 was warm, zeer nat en kende een normaal aantal zonuren. Met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 13,7 ° C tegen een langjarig gemiddelde van 12,3 ° C was het aan de warme kant. Veel uitschieters waren er niet: er werd in De Bilt slechts één zomerse dag geregistreerd tegen drie gemiddeld. Met een landelijk gemiddelde van 104 mm neerslag tegen 57 mm normaal was mei zeer nat. Het natste KNMI-station was Cabouw (onder Utrecht) met 143 mm. In Vlissingen viel met 66 mm de minste neerslag. De zon scheen relatief veel in het noordoosten (bijv. 228 zonuren in Stavoren), terwijl het zuidoosten relatief vaak bewolkt was (bijv. 172 zonuren in Maastricht).

Juni

Juni 2007 was erg warm, maar tevens nat en vrij somber. Met een gemiddelde temperatuur van 17,0 ° C tegen 14,9 ° C normaal eindigde juni op een gedeelde vijfde plaats in de rij van warmste junimaanden sinds 1901. In De Bilt werden in totaal 22 warme dagen (maximumtemperatuur 20,0 ° C of hoger) geregistreerd tegen een langjarig gemiddelde van 12. Met gemiddeld over het land 96 mm neerslag tegen een langjarig gemiddelde van 71 mm was juni aan de natte kant. In midden des lands viel relatief veel neerslag (bijv. 143 mm in Cabouw), terwijl het zuidoosten in deze maand juist wat droger bleef

(bijv. 44 mm in Arcen nabij Venlo). De zon scheen het meest in het noordwesten van het land met in De Kooy 191 zonuren. Het somberst was het in Zeeland met slechts 137 zonuren.

Tabel 2. Het weer in 2007.

Maand	Temperatuur (°C.)		Zonneschijn(%)		Windsnelheid (m/sec.)		Neerslag (mm)	
	2007	Norm	2007	Norm	2007	Norm	2007	Norm
Maart	8,0	5,6	50	31	5,3	5,4	69,0	65
April	12,6	8,0	67	39	3,9	4,9	0,3	44
Mei	13,7	12,3	41	43	4,7	4,5	104,0	57
Juni	17,0	14,9	33	38	4,1	4,4	96,0	71

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In het studiegebied werden in totaal 60 soorten als waarschijnlijke of zekere broedvogel geregistreerd. Van 47 soorten zijn gegevens verzameld, de overige dertien behoren tot de (zeer) algemene soorten en van deze soorten is alleen de aanwezigheid genoteerd (§ 2.1 en tabel 3). In totaal zijn twaalf soorten vastgesteld die voorkomen op de Rode Lijst van bedreigde en/of karakteristieke vogelsoorten, te weten: Zomertaling, Slobeend, Kwartelkoning, Grutto, Tureluur, Zwarte Stern, Koekoek, Graspieper, Gele Kwikstaart, Grote Karekiet, Huismus en Kneu (van Beusekom *et al.* 2005). In de terminologie van SOVON kunnen zes soorten als zeldzaam worden aangeduid: Bruine Kiekendief, Kwartelkoning, IJsvogel, Grote Karekiet, Baardman en Buidelmees. De Zwarte Stern behoort tot de kolonievogels (van Dijk *et al.* 2004).

Tabel 3. Soorten, aantallen en dichtheden per 100 ha vastgesteld in de zes deelgebieden (419 ha). Rode Lijstsoorten staan aangegeven met een sterretje. - is niet eerder geteld, recent op Rode Lijst geplaatst.

Soort	1	2	3	4	5	6	Totaal	N/100 ha
Dodaars	1	0	0	0	0	0	1	0,2
Fuut	8	3	1	0	5	3	20	4,8
Knobbelzwaan	0	0	2	1	1	1	5	1,0
Canadese Gans	0	0	0	1	3	0	4	1,0
Grauwe Gans	4	1	0	0	4	0	9	2,1
Nijlgans	2	0	0	1	2	1	6	1,4
Bergeend	4	1	1	1	0	1	8	1,9
Krakeend	5	2	1	1	3	2	14	3,3
Wilde Eend	16	12	9	12	16	5	70	16,7
Soepeend	0	0	1	2	0	0	3	0,7
Zomertaling*	2	1	0	0	0	0	3	0,7
Slobeend*	5	1	1	1	3	0	11	2,6
Krooneend	1	0	0	0	0	0	1	0,2
Tafeleend	6	2	4	0	3	1	16	3,8
Kuifeend	3	0	0	0	4	0	7	1,7
Bruine Kiekendief	1	1	0	0	0	0	2	0,5
Waterral	2	1	0	0	0	0	3	0,7
Kwartelkoning*	1	0	0	0	0	0	1	0,2
Waterhoen	1	0	1	1	2	1	6	1,4
Meerkoet	12	9	6	0	9	4	40	9,5
Scholekster	1	3	1	6	2	1	14	3,3
Kievit	4	16	15	28	16	3	82	19,6
Grutto*	0	8	4	16	9	1	38	9,1
Wulp	2	1	1	1	1	0	6	1,4
Tureluur*	1	9	5	25	9	3	52	12,4
Zwarte Stern*	0	0	0	0	37	0	37	8,8
Turkse Tortel	0	0	0	1	0	0	1	0,2
Koekoek*	1	0	0	0	1	0	2	0,5
IJsvogel	1	0	0	0	0	0	1	0,2
Graspieper*	3	2	1	2	2	1	11	2,6
Gele Kwikstaart*	0	1	1	1	0	0	3	0,7
Witte Kwikstaart	2	0	1	0	1	1	5	1,2

Soort	1	2	3	4	5	6	Totaal	N/100 ha
Blauwborst	6	1	1	0	1	1	10	2,4
Zwarte Roodstaart	0	0	0	1	0	0	1	0,2
Sprinkhaanzanger	0	1	0	0	0	0	1	0,2
Rietzanger	10	2	2	0	5	2	21	5,0
Bosrietzanger	3	2	1	0	3	2	11	2,6
Kleine Karekiet	58	24	26	1	15	20	144	34,4
Grote Karekiet*	1	0	0	0	0	0	1	0,2
Grasmus	1	1	0	0	0	0	2	0,5
Tuinfluitier	0	0	1	0	0	0	1	0,2
Baardman	3	0	0	0	0	0	3	0,7
Zwarte Kraai	1	2	1	1	3	1	9	2,1
Huisemus	-	-	-	-	-	-	2	0,5
Putter	1	0	0	1	0	1	3	0,7
Kneu*	2	0	2	0	0	0	4	1,0
Rietgors	23	10	10	1	14	3	61	14,6

4.2. Bespreking per soort

In deze paragraaf is voor een selectie van soorten een nadere toelichting gegeven. Dit is vooral gedaan bij de meer zeldzame en/of kritische soorten. Soorten waarvan iets bekend is over broedbiologie of die een opmerking verdienen worden ook besproken. In bijlage 9 zijn de verspreidingskaarten per soort weergegeven. Vermeld is het aantal territoria dat vastgesteld is binnen de grenzen van het studiegebied.

Dodaars; 1 territorium

De Dodaars laat de laatste jaren een sterk positieve trend zien en is daarmee ook afgevoerd van de Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare soorten (van Beusekom *et al.* 2005). Ook langs de oeverlanden van het Zwarte Meer is de soort inmiddels een jaarlijkse broedvogel, met in het afgelopen jaar één territorium binnen de grenzen van het studiegebied en een territorium er net buiten. Het jaar 2005 was echter een topjaar met drie territoria. De soort vindt hier ondiep water en voldoende dekking in de diverse verlandingsstadia van jonge rietvegetaties.

Grauwe Gans; 9 territoria

De verspreiding van de Grauwe Gans is gesitueerd in de meest rustige delen van het studiegebied met een brede rietkraag. De negen paren werden dan ook vastgesteld langs de oeverlanden van het Zwarte Meer en in de overjarige rietkraag van Polder Klein Cellemuiden.

Canadese Gans, 4 territoria

De Canadese Gans komt de laatste jaren tamelijk geconcentreerd voor in de Polder Klein Cellemuiden. Hier werden drie paren vastgesteld. In de Polder Groot Cellemuiden hield zich ook een paartje op. Bij geen van de paren werden jongen gezien, iets dat in 2005 nog wel het geval was in Polder Klein Cellemuiden. Net als landelijk, laat de soort in het studiegebied een toename zien.

Brandgans, 0 territoria

Net buiten de grenzen van Polder Kleine Cellemuiden werd langs een doorbraakkolk een paartje met 1 pull. gezien van twee weken oud.

Ganzen (alle soorten); 0 territoria

Langs de oeverlanden van het Zwarte Meer werden maximaal 18 Kolganzen en 2 Toendrarietganzen de gehele periode waargenomen. Het gaat hier om overzomerende ganzen, die niet overgaan tot

broeden.

Krakeend; 14 territoria

De Krakeend is tamelijk algemeen en kent een verspreid voorkomen in het studiegebied. De soort heeft in het graslandgebied een voorkeur voor de deelgebieden die grenzen aan open water met een rietvegetatie, zoals de oeverlanden van het Zwarte Meer. In de deelgebieden met grasland heeft de soort een voorkeur voor de ruigere graslandpercelen en is hier een echte sloot- en slootrandgebruiker. In het studiegebied is de soort tot en met 2005 duidelijk toegenomen, maar inmiddels is de stand stabiel. Dit komt aardig overeen met de landelijke trend, zij het dat deze nog steeds een stijgende lijn laat zien.

Zomertaling; 3 territoria

De verspreiding van de Zomertaling komt goed overeen met de situatie in 2005. Twee territoria werd gevonden langs de oeverlanden van het Zwarte Meer en één territorium in de Broekenpolder. De waarnemingen in het weidevogelreservaat van Staatsbosbeheer in Klein Cellemuiden voldeden dit jaar niet aan de eisen voor het opvoeren van een territorium. De enige waarneming werd hier gedaan op 1 mei van een paartje.

De licht negatieve trend van deze Rode Lijstsoort in het studiegebied komt goed overeen met de landelijke situatie van de afgelopen vijf jaar. De trend laat een jaarlijks fluctuerend patroon zien, maar is gemiddeld stabiel. Het geconcentreerde voorkomen langs de oeverlanden van het Zwarte Meer geeft aan dat dit deel een rustige en beschutte omgeving is, alwaar ondiepe en stilstaande wateren (luwte van Vogeleiland) met een drijvende vegetatie voldoende voorhanden is.

Slobeend; 11 territoria

De Slobeend bleek een veel ruimere verspreiding te hebben dan de Zomertaling. Hoewel een cluster van territoria te vinden was langs de oeverlanden van het Zwarte Meer, bleken ze doorbraakkolken en ondiepe sloten in de overige telgebieden ook aantrekkelijk te vinden. De soort liet in de periode 1998-2005 een aantalstoename zien, wat opvallend was gezien de negatieve landelijke trend. De resultaten in 2007 laten echter nu ook voor het studiegebied een lichte afname zien, zoals landelijk. De soort is recentelijk ook op de Rode Lijst geplaatst.

Krooneend; 1 territorium

De Randmeren zijn één van de kerngebieden voor de Krooneend in Nederland, met het voorkomen van kranwieren wellicht als sleutelfactor in de ruiperiode in juni-augustus. (Van Dijk *et al.* 2007). Grote aantallen worden de laatste jaren gezien in het Drontermeer en Veluwemeer. Hier wordt ook succesvol gebroed. De soort laat inmiddels ook een noordwaartse uitbreiding van zijn verspreidingsgebied zien en in het afgelopen broedseizoen werden twee paartjes vastgesteld in het Zwarte Meer. Eén van de paartjes hield zich op langs de oeverlanden van de Grootte Buitenlanden. Hier werd op 30 april een paartje gezien en op 22 mei een waakzaam mannetje.

Bruine Kiekendief; 2 territoria

Bij de interpretatie van de waarnemingen van de Bruine Kiekendief is vooral gelet op baltsende vogels, invallende individuen met nestmateriaal en prooidragende ouders. In de Grootte Buitenlanden kon een paartje Bruine Kiekendieven goed worden gevolgd. Vanaf de eerste ronde op 13 april was hier een paartje aanwezig, met tevens een tweede vrouw. Op 30 april werd hier hevig gebalst door het mannetje. In één van de doorbraakkolken werd vervolgens op 22 mei een aantal keren de bedelroep van het vrouwtje gehoord en werd een en prooioverdracht met het mannetje waargenomen. Tijdens vervolfbezoeken werd ook prooiaanvoer en -overdracht waargenomen. Om eventuele predatie (looppaden naar nest in riet) te vermijden is de exacte nestlocatie niet opgezocht. In een doorbraakkolk in de Broekenpolder was dit jaar een tweede paartje aanwezig. Het bleek namelijk dat het mannetje van de Grootte Buitenlanden polygaam was en een tweede nestelhoudende vrouwtje had. Polygamie komt echter geregeld voor bij kiekendieven.

Aan de overzijde van het Zwarte Water ter hoogte van Polder Klein Cellemuiden broedden twee-drie paar Bruine Kiekendieven in de Veldiger Buitenlanden (pers. med. J. Bredenbreek).

Buizerd; 0 territoria

Binnen de grenzen van het studiegebied werden dit jaar geen nesten gevonden in het studiegebied. Net buiten de grenzen bevond zich een nest in een wilg op 10 meter hoogte op de strekdam bij de monding van het Zwarte Water in het Zwarte Meer. Ook was een nest aanwezig in het zuidelijk deel van Polder Klein Cellemuiden ter hoogte van een bosje met zwarte elzen rondom een doorbraakkolk. Het nest was gesitueerd in een zwarte els.

Waterral; 3 territoria

Opvallend is het aantal Waterrallen dat werd vastgesteld in het afgelopen voorjaar. Twee territoria bevonden zich in de rietlandpercelen van doorbraakkolken in de Grootte Buitenlanden en de Broekenpolder. Een derde territorium bevond zich in het rietland van de oeverlanden van het Zwarte Meer. De soort is hiermee licht toegenomen en komt overeen met de landelijke trend, waar de soort een significant matige toename laat zien. Voor de Waterral is het van groot belang dat de moerasvegetatie, waarin doorgaans riet, lisdodden, zeggen en/of russen domineren en periodiek (in het voorjaar) in ondiep water staan.

Kwartelkoning; 1 territorium

In de Grootte Buitenlanden werd een territorium vastgesteld van deze kwetsbare Rode Lijstsoort. Tijdens de avondronde van 12 juni werd een luid roepend mannetje gehoord in een extensief beheerd graslandperceel van Natuurmonumenten. Een dag later is contact opgenomen met Klaas Althuis van Natuurmonumenten en zij hebben ervoor gezorgd dat het desbetreffende graslandperceel en een aantal percelen eromheen niet voor 1 augustus werd gemaaid. Een belangrijke voorwaarde om Kwartelkoningen in grasland succesvol te laten broeden is namelijk een uitstel van de maaidatum tot na 1 augustus. Dan zijn de meeste legsels uitgebroed. Voor de afstand rondom de roeplek wordt een afstand van 120-150 meter aangehouden. Bij maaien binnen 100 meter afstand van de roeplaats van de Kwartelkoning is de kans groot dat het legsel met zekerheid wordt verstoord.

Het afgelopen jaar was een redelijk goed jaar voor de Kwartelkoning in Nederland, met 280-330 roepende mannetjes (in 2003:430 en 2005:116). Vanaf 2003 worden in de uiterwaarden van het Zwarte Water in of nabij het studiegebied jaarlijks 1-3 Kwartelkoningen vastgesteld.

Scholekster; 14 territoria

De Scholekster is ten opzichte van 2005 licht afgenomen in het studiegebied. Dit komt vooral op conto van een afname in de Broekenpolder en de Oostelijke Buitenlanden. In beide polders samen is de soort afgenomen van 11 naar 4 paar. Dit is verklaarbaar door een afname van het aantal percelen bouwland en dan vooral in de Broekenpolder (van 8 naar 3 percelen). In de polders Groot- en Klein Cellemuiden broedt de soort uitsluitend op grasland. Ten opzichte van de vorige inventarisatie is hier nauwelijks verschil in het verspreidingsbeeld geconstateerd en is de soort stabiel. Landelijk heeft de soort het moeilijk en is sprake van een significante afname.

Kievit; 82 territoria

De verspreiding van de Kievit kent een grote gelijkenis met die van de vorige inventarisatie. Ten noorden van het Zwarte Water en dan in de Broekenpolder en de Oostelijke Buitenlanden komt de soort sterk geconcentreerd voor op de aanwezige bouwlanden. Net als de Scholekster is de soort hier in aantal licht afgenomen, vooral verklaarbaar door een afname van het aantal percelen bouwland.

Op de graslandpercelen ten zuiden van het Zwarte Water is sprake van een lichte herstel ten opzichte van de vorige inventarisatie. Dit is gunstig, gezien de landelijk negatieve trend van op grasland broedende Kieviten.

Grutto; 38 territoria

Net als tijdens eerdere karteringen werden clusters van paren Grutto's gevonden in de polders Groot- en Klein Cellemuiden. Daarnaast zijn kleine clusters aanwezig in de Oostelijke Buitenlanden en Broekpolder. In Polder De Belt werd weer een paartje vastgesteld na het ontbreken hiervan in 2005. In de twee telgebieden met de hoogste dichtheden nam de Grutto in polder Groot Cellemuiden licht af van 19 paren naar 16 paren (13,8 pr/100 ha). In polder Klein Cellemuiden is de verspreiding bijna volledig geconcentreerd op het weidevogelreservaat van Staatsbosbeheer. Hier is de soort redelijk stabiel en werden 9 paren vastgesteld (in 2005:11) (11,7 pr/100 ha).

In de polders ten noorden van het Zwarte Water nam de soort licht toe, waarbij de verdubbeling van het aantal paren in de Broekpolder opvallend genoemd mag worden (minder bouwland, meer grasland). De totale populatie is sinds 1998 met ruim 28% afgenomen in het studiegebied. Ook landelijk is de sterk negatieve ontwikkeling zorgwekkend te noemen.

Wulp; 6 territoria

In vijf van de zes telgebieden werd een paar Wulpen vastgesteld en in de Grootte Buitenlanden zelfs twee. Hiermee is sprake van een stabiele trend, dit in tegenstelling tot de negatieve landelijke ontwikkeling. Van de zes paren wisten vier paren jongen groot te brengen. Het paar in polder Groot Cellemuiden en in de Broekpolder mislukten vroegtijdig. Dit werd bepaald aan de hand van langdurig alarmeren van oudervogels bij benadering door waarnemer of predatoren.

Tureluur; 52 territoria

De Tureluur laat een lichte afname zien ten opzichte van 2005. Hoewel de hoogste dichtheden werden gevonden in Polder Groot Cellemuiden (21,6 pr/100 ha), nam de soort hier licht af van 28 naar 25 paar. In polder Klein Cellemuiden is de stand stabiel met 9 paren (11,7 pr/100 ha), evenals in de Broekpolder met 9 paren (11,4 pr/100 ha) en in Polder De Belt. Een duidelijke afname is te zien in de Oostelijk Buitenlanden (van 12 naar 5 pr).

De lichte afname is opvallend te noemen, mede vanwege de landelijke positieve trend en het beheer van de graslanden dat de afgelopen jaren meer gericht is op de bescherming van weidevogels.

Zwarte Stern; 22 territoria

In de doorbraakkolk van polder Klein Cellemuiden werden veertig nestvloten neergelegd door Staatsbosbeheer. Hiervan werden er maar liefst 37 bezet door broedende Zwarte Sterns. Dit is een absoluut recordaantal. In de periode 1998-2005 werden tussen de 19-23 paartjes geteld (Deuzeman 2006).

Witvleugelstern; 0 territoria

De Witvleugelstern is in Nederland een doortrekker in uiterst of zeer klein aantal. Het enige broedgeval vond plaats in 1979 in de Ankeveense Plassen. Hier was een man gepaard met een Zwarte Stern, waarbij een nest met twee eieren werden gelegd die helaas mislukte (Bijlsma *et al.* 2001). Het afgelopen voorjaar was een gedenkwaardig jaar voor Witvleugelsterns. In normale voorjaren worden enkele tientallen in ons land gezien op doortrek, maar in mei 2007 vond tot nu toe de grootste bekende influx ooit plaats. Tussen 16-20 mei werden in ons land tenminste 1087 vogels gezien. Een oorzaak voor deze influx is mogelijk te verklaren doordat de vogels in de trekperiode geprobeerd hebben een front te onwijken. In Duitsland was het op 13 mei erg slecht weer met op uitgebreide schaal onweer, hagel, zware regen en windstoten. Een dag later spookte het opnieuw in Duitsland (Boele & Winden van 2007).

Na de spectaculaire influx bleven in zeker drie gebieden Witvleugelsterns pleisteren. Ze werden nauwlettend in de gaten gehouden en er gingen vier paartjes over tot broeden, in het westelijk deel van het land (Boele 2007). In Klein Cellemuiden werd geen broedgeval geconstateerd, wel waren hier op 21 en 22 mei boven de nestvlotjes tenminste 3 adulte zomerkleed vogels aanwezig.

Deze polder is overigens vrijwel jaarlijks in trek. Van 1-27 mei 2005 was een adult zomerkleed Witvleugelstern aanwezig in de kolonie Zwarte Sterns bij Klein Cellemuiden. De vogel vloog steeds rondjes boven de kolonie, riep veelvuldig, baltste steeds vanaf hetzelfde nestvlot en alarmeerde bij onraad. Het leek alsof de vogel één van de Zwarte Sterns wilde verleiden tot paarvorming. Intrigerend is dat er op 8 mei een tweede adulte vogel werd gezien en van 22-27 mei ook een mogelijk (adulte) hybride vogel. De Zwarte Sterns bij de nestvlotjes in Klein Cellemuiden hebben kennelijk een aantrekkingskracht op Witvleugelsterns. Eenzelfde fenomeen deed zich namelijk ook in 2003 en 2002 voor, toen er in de periode 19-30 mei resp. 29 mei-7 juni eveneens een adulte Witvleugelstern aanwezig was in de kolonie (Deuzeman 2006, van Dijk *et al.* 2007).

IJsvogel; 1 territorium

Langs de oeverlanden van het Zwarte Meer werd een aantal verdachte waarnemingen verricht van de IJsvogel. Op 13 april bevond zich een paartje nabij een oude jachthut en op 1 mei werd iets ten zuiden van deze plek een hard alarmerend mannetje opgemerkt. De exacte nestlocatie is niet gevonden.

Steenuil; 0 territoria

Net buiten de grenzen van het studiegebied werd in de nacht van 12 juni op één plek nabij Klein Cellemuiden een Steenuil gehoord, die reageerde op de nabootsing van een soortgenoot met de cassette recorder. In de directe omgeving is geschikt broedhabitat aanwezig in de vorm van boerderijen, schuren en knotwilgen.

Kerkuil; 0 territoria

Gedurende de avondronde werd op 12 juni werd een Kerkuil gehoord en gezien in polder Klein Cellemuiden, echter net buiten de grenzen van het studiegebied. In de directe omgeving zijn veel (oude) schuren en stallen aanwezig.

Blauwborst; 10 territoria

Blauwborsten werden aangetroffen in rietstroken met opslag van voornamelijk wilg en vaak grenzend aan open water. De meeste territoria werden dan ook vastgesteld langs de oeverlanden van het Zwarte Meer. Langs het Zwarte Water bleek de soort minder algemeen en uitsluitend vastgesteld bij doorbraakkolken met overjarig rietland of in stroken met overjarig rietland grenzend aan open water met voldoende opslag. Ten opzichte van de vorige inventarisatie is de soort licht afgenomen ten opzichte van 2005 (van 8 naar 5 paar langs de oeverlanden van het Zwarte Meer), maar over een langere termijn kijkend stabiel.

Sprinkhaanzanger; 1 territorium

De Sprinkhaanzanger vestigde zich dit jaar voor het eerst in het rietland van een doorbraakkolk in de Broekpolder. De soort profiteert normaal gesproken van natte rietruigtes met lage struwelen.

Rietzanger; 22 territoria

De Rietzanger is in vrijwel alle deelgebieden licht in aantal afgenomen sinds de vorige inventarisatie. De oorzaak is vrij eenvoudig te geven: een effect van minder overjarig rietland in de doorbraakkolken de Grote Buitenlanden, Broekpolder en Oostelijke Buitenlanden (zie hfst. 2). In de polders met een vergelijkbaar aanbod overjarig rietland bleef de stand stabiel, zoals in Polder De Belt en Klein Cellemuiden.

Grote Karekiet; 1 territorium

Grote Karekieten vertonen een sterke voorkeur voor overjarig waterriet. Langs de oeverlanden van het Zwarte Meer in de Grootte Buitenlanden is dit type riet nog voorhanden, zij het sterk afgenomen. In 1989 werden hier bijvoorbeeld nog vijf territoria gevonden van deze super kritische moerasvogels (de Roder 1989). De afname van waterriet wordt vooral veroorzaakt door verruiging en verbossing en

eutrofiëring dat leidt tot lager zuurstofgehalte in de bodem en simuleert daarmee tot groeiremming en slappe rietstengels (Graveland 1996). Voorts is een verandering in waterpeil waarbij een intensief peilbeheer rond een vast streefpeil wordt gehandhaafd ongunstig voor het behoud van waterriet. In 2007 was vanaf 22 mei in het meest gunstige stuk overjarig waterriet een paar Grote Karekieten aanwezig. Getuige het gedrag van de vogels (type zang mannetje en alarm van vrouw) was daar een nest aanwezig. De Grote Karekiet, een Rode Lijstsoort, is in het studiegebied in zo'n vijftien jaar tijd vrijwel verdwenen als broedvogel. Jaarlijks worden 0-1 territoria vastgesteld (zie bijlage 8).

Baardman; 3 territoria

De aantalsontwikkeling van de Beardman vertoont een grillig verloop in de rietlanden van het studiegebied. Zo wordt er onregelmatig gebroed in de rietlanden van de doorbraakkolken in de Broekenpolder en fluctueert de stand in de oeverlanden van het Zwarte Meer jaarlijks tussen de 1 en 5 paren. Het afgelopen jaar ontbrak de soort in de Broekenpolder en werden langs het Zwarte Meer drie paren aangetroffen, die succesvol broedden (met uitgevlogen jongen).

Foto 2. Uitgesteld maaibeheer ten behoeve van de Kwartelkoning in de Grootte Buitenlanden (28 juni 2008).

5. Evaluatie

5.1. Aantalsverloop van broedvogels in de deelgebieden

De belangrijkste doelstelling van het monitoringsprogramma is het in beeld brengen van de mogelijke negatieve effecten op de natuurwaarde. In 2003 is het monitoringsproject voor broedvogels weer van start gegaan, het eerste jaar dat gegevens beschikbaar zijn na het in werking stellen van de keersluis. In 2005 en in het afgelopen voorjaar heeft een herhalingsinventarisatie plaatsgevonden, om eventuele effecten in de broedvogelaantallen te monitoren. De belangrijkste vraagstelling is of er nu al negatieve veranderingen te signaleren zijn in relevante vogelsoorten en hoe groot zijn die veranderingen dan. Om deze vragen te beantwoorden is het aantalsverloop van broedvogels in de verschillende deelgebieden op een rij gezet. Bij de analyse van verschillende onderzoeksjaren moet rekening gehouden worden met een aantal factoren die de aantallen kunnen beïnvloeden, zoals jaarinvloeden (het weer, strenge/zachte winter), landelijke trend, landschappelijke veranderingen en invloeden van de inventariseerder (tellingen door twee verschillende personen levert niet altijd hetzelfde resultaat). Een vergelijking van de aantallen tussen 1998-2007 zijn het meest betrouwbaar, daar deze inventarisaties steeds door dezelfde waarnemer (de auteur) zijn verricht (Deuzeman 1998, 2003 & 2005). Het weer was in het afgelopen voorjaar gunstig voor het uitvoeren van broedvogelinventarisaties.

Een vergelijkingstabel met de totale broedvogelverspreiding van het studiegebied tussen 1998-2007 is weergegeven in bijlage 2. In de negen jaren die de onderzoeksjaren van elkaar scheiden zijn ten opzichte van 2005 negen soorten niet broedend aangetroffen in het studiegebied in 2007: Kolgans, Wintertaling, Kwartel, Holenduif, Kerkuil, Snor, Spotvogel, Braamsluiper en Groenling. Hieronder bevinden zich vier Rode Lijstsoorten (Wintertaling, Kerkuil, Snor en Spotvogel). Daarnaast werden vier soorten als nieuwe broedvogel geregistreerd: Krooneend, Turkse Tortel, IJsvogel en Sprinkhaanzanger (geen Rode Lijstsoorten). De Kwartelkoning werd weer binnen de grenzen van het studiegebied vastgesteld, na afwezigheid in 2005. Van de overige Rode Lijstsoorten namen vijf soorten af (Zomertaling, Slobeend, Tureluur, Gele Kwikstaart en Kneu), bleven twee soorten gelijk (Grutto en Grote Karekiet) en namen vier soorten toe (Kwartelkoning, Zwarte Stern, Koekoek en Graspieper).

Er is bij deze evaluatie gekozen om het aantalsverloop van een aantal telgebieden nader te bekijken in plaats van het studiegebied in zijn geheel. Dit omdat er van de verschillende telgebieden inventarisaties voorhanden zijn van meerdere jaren. Twee telgebieden ten noorden van het Zwarte Water en twee ten zuiden van het Zwarte Water zijn geselecteerd. Het gaat om de Broekenpolder, Oostelijke Buitenlanden, Groot Cellemuiden en Klein Cellemuiden.

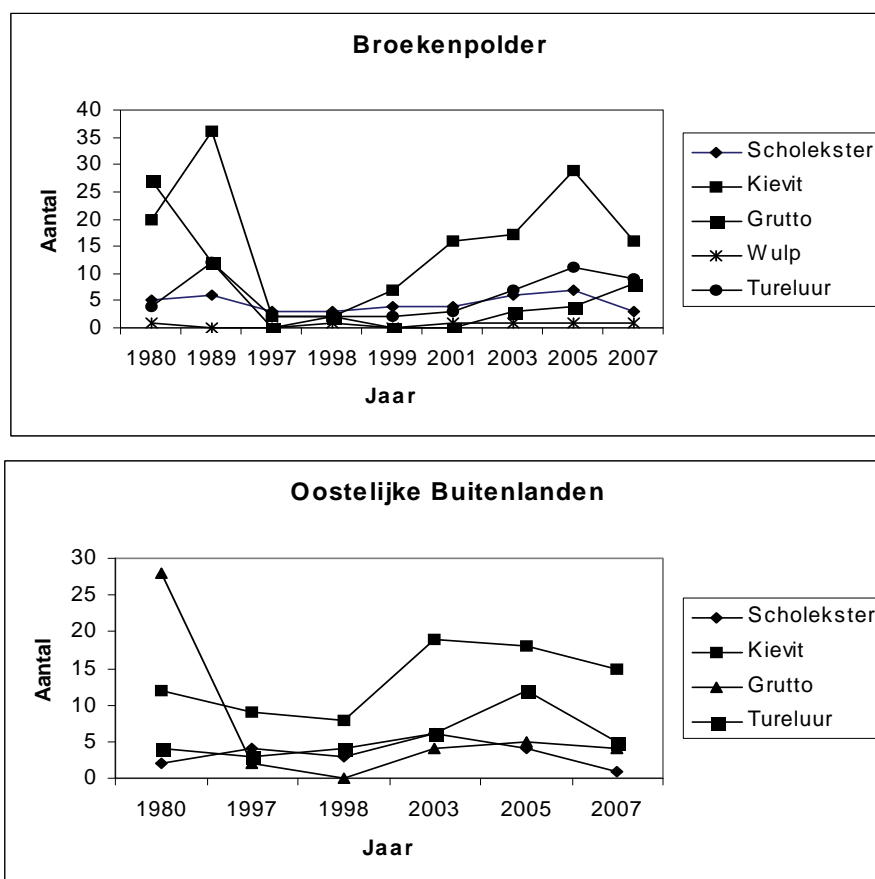
Broekenpolder

In bijlage 3 is het aantalsverloop weergegeven van alle voorkomende soorten in de Broekenpolder en in figuur 2 is dit gedaan voor een aantal weidevogels in de Broekenpolder. Bij de weidevogels blijkt dat de soorten die gebonden zijn aan sloten en slootranden, zoals Zomertaling, Krakeend, Wilde Eend en Slobeend het redelijk goed doen. Krakeend en Wilde Eend zijn licht in aantal toegenomen ten opzichte van 2005 en Zomertaling en Slobeend zijn min of meer stabiel. Met name de stabiele trend van de Zomertaling en Slobeend valt op in positieve zin, omdat landelijk sprake is van een negatieve trend. De toename van de kritische weidevogels van natte en vochtige graslanden (Grutto en Tureluur) die vanaf 2003 is geconstateerd, heeft zich bij de Grutto sterk uitgebreid tot acht paartjes. De Tureluur nam licht af met twee paartjes, maar over langere termijn gezien is een positieve trend zichtbaar. De Grutto is vanaf het begin van de jaren tachtig enorm in aantal achteruitgegaan, evenals de Tureluur vanaf het eind van de jaren tachtig. De vestiging van de Grutto in 2003 en de toename in 2005 en 2007 is opmerkelijk te noemen. De Grutto neemt landelijk in rap tempo af in aantallen. De positieve

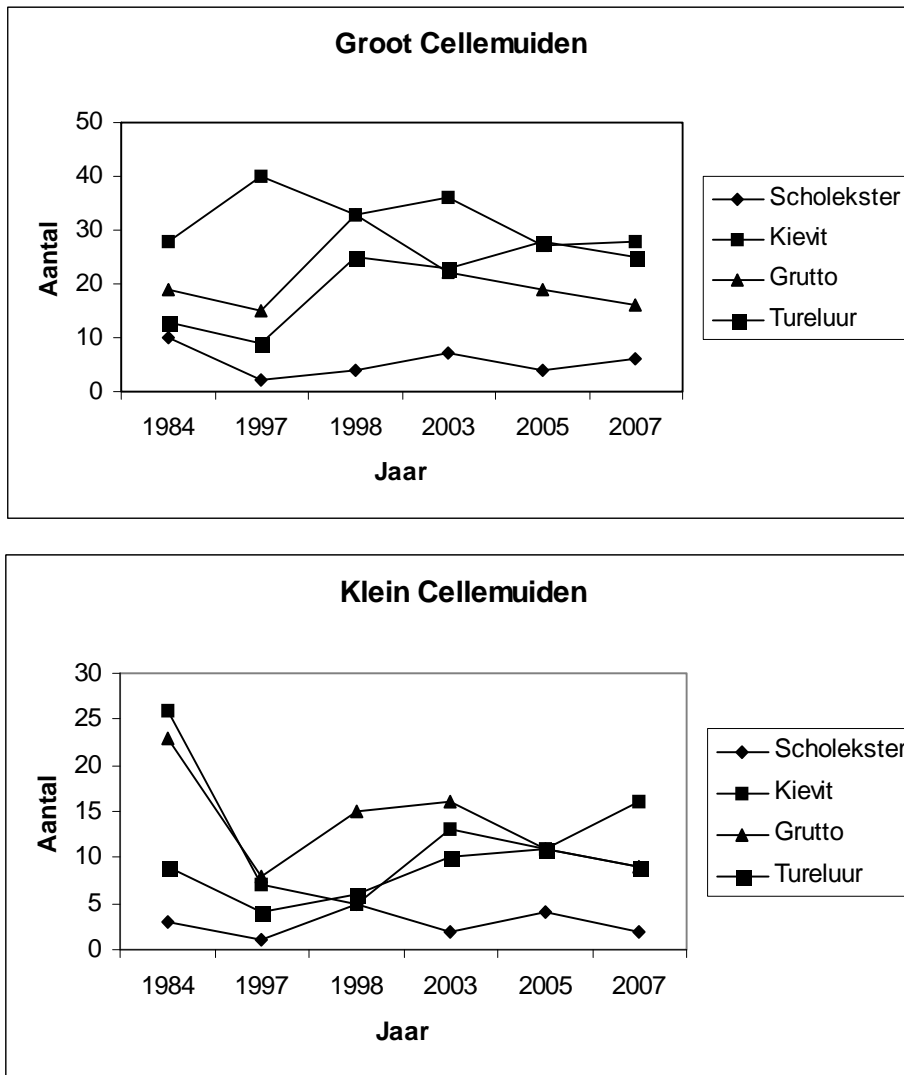
ontwikkeling van de Tureluur vanaf 2003 is wel overeenkomstig de licht positieve landelijke trend. Een concentratie van beide soorten is te vinden in de meest oostelijke graslandpercelen, waar het gras pas in een laat stadium wordt gemaaid en waar ook nestbescherming plaatsvindt.

De Kievit is sinds 1998 fors in aantal toegenomen, verklaarbaar door de uitbreiding van het oppervlak aan bouwland. In 2007 is echter sprake van een afname van de soort ten opzichte van 2005. Dit is verklaarbaar door het geringere aantal bouwlandpercelen, met in 2007 drie percelen en in 2005 acht percelen. Hierdoor laat de Scholekster ook een afname zien, die hetzelfde habitat benut. De stand van beide soorten is hiermee vergelijkbaar met 2003, toen er overigens vijf percelen met bouwland beschikbaar waren. Bij het broeden op bouwland blijkt de nabijheid van grasland echter belangrijk. Opgroeiende kuikens van Kieviten vinden onvoldoende voedsel op bouwland. Dit voedsel is op grasland wel beschikbaar.

Moerasvogels zijn licht afgenomen in de Broekenpolder. Dit is verklaarbaar doordat er in beide doorbraakkolken beduidend minder overjarig rietland was blijven staan dan in 2005 (hooguit 10%, ten opzichte van 30% in 2005). Dit is direct terug te zien in de vastgestelde aantallen moerasvogels, zoals Blauwborst, Rietzanger en Rietgors. Ook was er in 2005 in verschillende sloten overjarig en eenjarig rietland aanwezig, wat in 2007 niet het geval was (geen riet). Dit is goed zichtbaar bij de lichte afname van de Kleine Karekiet.

Figuur 2. Aantalsverloop van enkele weidevogels in de Broekenpolder (boven) en in de Oostelijke Buitenlanden (onder) in de periode 1980-2007.

Figuur 3. Aantalsverloop van enkele weidevogels in Groot Cellemuiden (boven) en in Klein Cellemuiden (onder) in de periode 1984-2007.

Oostelijke Buitenlanden

Het aantalsverloop van een aantal weidevogelsoorten is sinds 1980 bekend van de Oostelijke Buitenlanden. In bijlage 4 is het aantalsverloop weergegeven van alle voorkomende soorten en in figuur 2 voor een aantal weidevogelsoorten. Na een sterke afname in de periode 1980-1997 zijn de kritische weidevogels van natte en vochtige graslanden sinds 1998 toegenomen of hebben zich na een afwezigheid in 1998 (Grutto) wederom gevestigd. Opvallend is ontwikkeling van de Tureluur, die in 2005 een zeer goed jaar kende, met twaalf paartjes. In 2007 zakte de stand plotseling weer terug naar vijf, wat overeenkomt met 2003. Een duidelijke oorzaak hiervoor is moeilijk te geven, mede omdat er ogenschijnlijk in het graslandgebruik geen wezenlijke verschillen te zien waren. Deze waren er wel in het gebruik van bouwland. In 2007 waren er vier percelen, ten opzichte van zes in 2005 en acht in 2003. Kievit en Scholekster namen dan ook licht af. De sloot- en slootrandgebruikers, zoals de Krakeend, Zomertaling en Slobeend namen licht af of zijn stabiel en de Tafeleend en Wilde Eend namen licht toe. Net als in de Broekenpolder deden de moerasvogels het in de Oostelijke Buitenlanden iets minder dan in 2005, maar beduidend beter dan de periode 1998-2003. Hoewel het rietland in de grootste kolk

volledig was gemaaid, bleef het rietland in de tweede kolk ongemaaid. Tevens zijn een tweetal rietpercelen aanwezig in de polder, die beide niet gemaaid werden, wat gunstig is voor deze soorten.

Van de polders Groot- en Klein Cellemuiden is de aantalsontwikkeling van een aantal weidevogels in de periode 1984-2007 weergegeven in figuur 3 en bijlage 5 en 6. In beide telgebieden komen nog altijd hoge dichtheden aan kritische weidevogels voor, zoals Grutto en Tureluur, wat de aantrekkelijkheid van de graslanden aanduidt. De graslanden kenmerken zich hiermee als voedselrijk met voldoende vochtige situaties. Toch is er in de ontwikkeling een duidelijke negatieve ontwikkeling te zien bij de Grutto. De afname voor de Grutto is het grootst in de intensief beheerde graslandpolder Groot Cellemuiden, maar ook in het reservaatdeel van Staatsbosbeheer is sprake van een geringe afname. Hoewel het afgelopen jaar de polder geïnundeerd waren in de winter en vroege voorjaar, wat gunstig is voor vestiging van de Grutto, is sprake van een lichte achteruitgang. Tureluur en Kievit deden het wel goed in beide polders, evenals de stabiele ontwikkeling van de Wulp. In de polders doen boeren mee aan de SAN-regeling, waarbij rekening gehouden wordt met de bescherming van weidevogels, door het markeren van nesten en het laten staan van stroken gras. Dit zou een positief effect kunnen hebben op deze soorten.

De sloot- en slootrandgebruikers laten een stabiel verloop zien in beide polders. De Zomertaling kon niet met zekerheid als broedgeval genoteerd worden. De moerasvogels in Klein Cellemuiden laten eveneens een stabiel verloop zien. Verheugend is in deze polder de toename van de uiterst kritische Zwarte Stern.

Water- en moerasvogels

Aangezien water- en moerasvogels uiterst gevoelig zijn voor afname van inundatiefrequenties in het studiegebied is in tabel 4 het aantalsverloop weergegeven van deze soorten in de Grootte Buitenlanden. Indien er minder vaak inundatie in de rietvelden optreedt, verdwijnt het jonge verlandingsstadium van riet en neemt de kwaliteit van het overjarige rietland af. Mede hierdoor maken structuurrijke en deels overjarige waterrietvegetaties plaats voor verruigd landriet met structuurloze, eenjarige rietpercelen. In de Grootte Buitenlanden is doorgaans sprake van een vrij intensieve rietteelt, wat voor kritische moerasvogels, zoals de Bruine Kiekendief, Rietzanger, Snor en Grote Karekiet ongunstig is. De aantallen worden dan ook voornamelijk bepaald door de hoeveelheid overjarig rietland dat jaarlijks blijft staan langs de oeverlanden van het Zwarte Meer en in de doorbraakkolken. De situatie in de drie doorbraakkolken was minder gunstiger voor moerasvogels dan in 2005, omdat het rietland bij één doorbraakkolk vrijwel volledig was gemaaid en bij de andere doorbraakkolk bleef ca. 30% staan. Dit is direct terug te zien in de lichte afname van een aantal kritische moerasvogels, zoals de Rietzanger, Kleine Karekiet en Rietgors. Over een langere termijn bekeken is sprake van een stabiel aantalsverloop en blijkt dat er (nog?) geen zichtbaar negatief effect is opgetreden door het uitblijven van inundaties door het in werking stellen van de keersluis. De meest kritische moerasvogels laten een stabiel aantalsverloop zien over een langere periode. Het voorkomen van kritische watervogels zoals de Dodaars, Krooneend, Zomertaling en Slobeend geeft aan dat de oeverlanden een rustige en beschutte omgeving is, alwaar ondiepe en stilstaande wateren (luwte Vogeleiland) met een drijvende vegetatie voldoende voorhanden zijn. Het aantalsverloop laat zien dat met name bij de eenden jaarlijkse fluctuaties optreden in de aantallen. In bijlage 8 is het aantalsverloop weergegeven van alle voorkomende soorten in de Grootte Buitenlanden.

Tabel 4. Aantalsverloop van water- en moerasvogels in de Grootte Buitenlanden.

Soort	1989	1998	1999	2001	2003	2005	2007
Dodaars	0	0	0	1	1	3	1
Fuut	3	5	8	8	8	10	8
Knobbelzwaan	0	1	0	1	1	0	0
Grauwe Gans	0	0	1	2	1	2	4
Nijlgans	0	0	1	2	0	1	2
Bergeend	7	1	2	4	5	3	4
Krakeend	0	1	2	2	3	3	5
Wintertaling	5	0	0	0	1	1	0
Wilde Eend	7	13	14	11	30	14	16
Zomertaling	1	2	1	5	2	3	2
Slobeend	2	8	6	9	8	8	5
Krooneend	0	0	0	0	0	0	1
Tafeleend	1	1	5	7	4	7	6
Kuifeend	2	0	3	3	10	6	3
Bruine Kiekendief	1	0	1	2	1	1	1
Kwartel	1	0	0	0	0	0	0
Kwartelkoning	0	0	0	0	0	0	1
Waterral	0	1	1	1	1	1	2
Blauwborst	2	6	7	7	7	8	6
Snor	0	0	0	3	1	1	0
Rietzanger	12	10	9	15	11	15	10
Bosrietzanger	0	4	4	7	4	3	3
Kleine Karekiet	44	41	66	66	57	78	58
Grote Karekiet	4	1	0	0	1	1	1
Baardman	5	1	2	2	5	2	3
Buidelmees	0	0	0	0	0	1	0
Rietgors	22	17	18	18	18	26	23

5.2. Voortgang monitoring

De polders ten zuiden van het Zwarte Water behoren tot de weidevogelbolwerken in Noordwest-Overijssel en daarmee in Nederland. Grote bedreiging voor deze landelijke bedreigde vogelsoorten zijn verdroging door een te laag waterpeil en een intensieve agrarische bedrijfsvoering. In het studiegebied laten de weidevogels geen dramatische achteruitgang zien. Voor de Kievit en Scholekster is de sterke uitbreiding van het aantal maïsakkers verantwoordelijk voor de stabiele ontwikkeling vanaf 2003. In 2007 namen deze soorten echter licht af, omdat er aanzienlijk minder maïsakkers aanwezig waren, dus een ander gebruik van het terrein.

Opvallend is de lichte afname van de Tureluur ten opzichte van 2005. De soort laat landelijk een toename zien. Echter, over een langere termijn bekeken is de soort wel stabiel in het studiegebied. De enige kritische weidevogel die structureel achteruitgaat sinds de start van de monitoring is de Grutto, een soort die afhankelijk is van voedselrijke en vochtige graslanden, die regelmatig door inundatie onder water kunnen lopen, waardoor plas/dras situaties ontstaan. Dit is belangrijk voor het op peil houden van de variatie in structuur van het grasland. De afname van de Grutto is echter een landelijk probleem. Opvallend is wel dat de soort ten opzichte van 2005 niet verder is afgenomen. Voor de bescherming van de soort in het studiegebied zijn het gebruik van ruige stalmest, samen met laat maaien en een hoog waterpeil met regelmatige inundatie *dé* sleutelfactor in de bescherming van de soort.

Moerasvogels doen het over een langere termijn bekeken goed. De afname die een aantal kritische soorten laten zien ten opzichte van 2005 zijn vooral verklaarbaar door de situatie in het gebruik van het terrein (in 2005 minder riet gemaaid).

Om de ontwikkelingen van de aantallen broedvogels te volgen is voortgang van de huidige monitoring sterk aan te bevelen. Aangezien gerichte uitspraken over aantalsontwikkelingen bij jaarlijkse monitoring in de regel pas na zes jaar mogelijk zijn, wordt ervoor gepleit om de monitoring van broedvogels tot tenminste 2009 voort te zetten. Op deze manier kan een gedegen uitspraak worden gedaan over de mogelijke significant negatieve effecten veroorzaakt door de keersluis. De resultaten van de huidige monitoringreeks laten zowel bij de weidevogels (uitgezonderd Grutto) als de moerasvogels *vooralsnog* geen negatieve trend zien. Dit betekent dat er tot nu toe geen aanwijzingen zijn aangetroffen die duiden op negatieve effecten van het in werking stellen van de keersluis en daarmee een afname van de inundatiefrequentie.

Samenvatting

In het voorjaar van 2007 werd een zestal deelgebieden tussen Ramspol en Hasselt (Noordwest-Overijssel) in opdracht van het Waterschap Groot Salland geïnventariseerd op broedvogels. Hierbij werd de werkwijze van de 'uitgebreide territoriumkartering' toegepast, waarbij gemiddeld 6,0 minuten per ha werd besteed aan veldwerk. Het studiegebied heeft een oppervlakte van 419 ha en bestaat voornamelijk uit graslanden, maïsakkers, moeras en enkele doorbraakkolken. De inventarisatie werd uitgevoerd door de samensteller van dit rapport, werkzaam bij SOVON Vogelonderzoek Nederland.

Aanleiding van de inventarisatie is het in werking stellen van de keersluis bij Ramspol. Hierdoor kan een afname optreden van de inundatiefrequentie langs de randmeren, het Zwarte Water en de Overijsselse Vecht. De belangrijkste doelstelling van het monitoringprogramma is het in beeld brengen van de mogelijk negatieve effecten op de natuurwaarden, in dit specifieke geval broedvogels. Gezien de situatie in het veld (veel doorbraakkolken en rietstroken) werd besloten om, evenals in de voorliggende jaren, naast de weidevogels ook alle bedreigde, kritische en/of kwetsbare vogelsoorten te inventariseren. Dit sluit goed aan bij de doelstelling van het monitoringprogramma opgesteld door het Waterschap.

In het studiegebied werden in totaal 60 broedvogelsoorten als waarschijnlijke of zekere broedvogel geregistreerd. Van 47 soorten zijn gegevens verzameld, de overige dertien behoren tot de (zeer) algemene soorten. In totaal zijn twaalf soorten vastgesteld die voorkomen op de Rode Lijst van bedreigde en/of karakteristieke vogelsoorten, te weten: Zomertaling, Slobeend, Kwartelkoning, Grutto, Tureluur, Zwarte Stern, Koekoek, Graspieper, Gele Kwikstaart, Grote Karekiet, Huismus en Kneu. In de terminologie van SOVON kunnen zes soorten als zeldzaam worden aangeduid: Bruine Kiekendief, Kwartelkoning, Krooneend, IJsvogel, Grote Karekiet en Baardman. De Zwarte Stern behoort tot de kolonievogels.

In de evaluatie worden de ontwikkelingen van broedvogels in de verschillende deelgebieden vergeleken. Hieruit blijkt dat met name de polders ten zuiden van het Zwarte Water behoren tot de weidevogelbolwerken in Noordwest-Overijssel en daarmee in Nederland. Grote bedreiging voor deze landelijke bedreigde vogelsoorten zijn verdroging door een te laag waterpeil en een intensieve agrarische bedrijfsvoering. In het studiegebied laten de weidevogels geen dramatische achteruitgang zien. Voor de Kievit en Scholekster is de sterke uitbreiding van het aantal maïsakkers verantwoordelijk voor de stabiele ontwikkeling vanaf 2003. In 2007 namen deze soorten echter licht af, omdat er aanzienlijk minder maïsakkers aanwezig waren, dus een ander gebruik van het terrein.

Opvallend is de lichte afname van de Tureluur ten opzichte van 2005. De soort laat landelijk een toename zien. Echter, over een langere termijn bekeken is de soort wel stabiel in het studiegebied. De enige kritische weidevogel die structureel achteruitgaat sinds de start van de monitoring is de Grutto, een soort die afhankelijk is van voedselrijke en vochtige graslanden, die regelmatig door inundatie onder water kunnen lopen, waardoor plas/dras situaties ontstaan. Dit is belangrijk voor het op peil houden van de variatie in structuur van het grasland. De afname van de Grutto is echter een landelijk probleem. Opvallend is wel dat de soort ten opzichte van 2005 niet verder is afgenomen. Voor de bescherming van de soort in het studiegebied zijn het gebruik van ruige stalmest, samen met laat maaien en een hoog waterpeil met regelmatige inundatie *dé* sleutelfactor in de bescherming van de soort.

Moerasvogels doen het over een langere termijn bekeken goed. De afname die een aantal kritische soorten laten zien ten opzichte van 2005 zijn vooral verklaarbaar door de situatie in het gebruik van het terrein (in 2005 minder riet gemaaid).

Om de ontwikkelingen van de aantallen broedvogels te volgen is voortgang van de huidige monitoring sterk aan te bevelen. Aangezien gerichte uitspraken over aantalsontwikkelingen bij jaarlijkse monitoring in de regel pas na zes jaar mogelijk zijn, wordt ervoor gepleit om de monitoring van broedvogels tot tenminste 2009 voort te zetten. Op deze manier kan een gedegen uitspraak worden gedaan over de mogelijke significant negatieve effecten veroorzaakt door de keersluis. De resultaten van de huidige monitoringreeks laten zowel bij de weidevogels (uitgezonderd Grutto) als de moerasvogels *vooral*snog geen negatieve trend zien. Dit betekent dat er tot nu toe geen aanwijzingen zijn gevonden die duiden op negatieve effecten van het in werking stellen van de keersluis en daarmee een afname van de inundatiefrequentie.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels in Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- VAN BEUSEKOM R., HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J. (red.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.
- BOELE A. 2007. Witvleugelstern: nieuwe broedvogel in viervoud! SOVON-Nieuws jaargang 20 (2007) nr. 3:13.
- BOELE A. & VAN WINDEN E. 2007. Recordaantal Witvleugelsterns in mei 2007. SOVON-Nieuws jaargang 20 (2007) nr. 3:11-13.
- DEUZEMAN S.B. 1998. Broedvogels van Ramspol-Hasselt (OV.) in 1998. SOVON-inventarisatierapport 1998/25. SOVON, Beek-Ubbergen.
- DEUZEMAN S.B. 2003. Broedvogelmonitoring in het kader van de keersluis bij Ramspol (OV) in 2003. SOVON-inventarisatierapport 2003/34. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- DEUZEMAN S.B. 2005. Broedvogelmonitoring in het kader van de keersluis bij Ramspol (OV) in 2005. SOVON-inventarisatierapport 2006/06. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN DIJK A.J., HUSTINGS F. & VAN DER WEIDE M. 2004. Handleiding Landelijk Soortonderzoek Broedvogels. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN DIJK A.J. 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring Project (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken). SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN DIJK A.J., BOELE A., VAN DEN BREMER L., HUSTINGS F., VAN MANEN W., VAN KLEUNEN A., KOFFIJBERG K., TEUNISSEN W., VAN TURNHOUT C., VOSLAMBER B., WILLEMS F., ZOETEBIER D. & PLATE C.L. 2007. Broedvogels in Nederland in 2005. SOVON-monitoringrapport 2007/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- HUSTINGS M.F.H., KWAK R.G.M., OPDAM P.F.M. & REIJNEN M.J.S.M. (red.). 1985. Vogelinventarisatie: achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc Wageningen/ Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- GRAVELAND J. 1996. Watervogel en zangvogel: de achteruitgang van de Grote Karekiet *Acrocephalus arundinaceus* in Nederland. *Limosa* 69: 85-96.
- KOFFIJBERG K. & SCHOPPERS J. 2003. Kwartelkoningen succesvol. SOVON-nieuws 16 (3): 20.
- RODER DE F.E. 1989. De broedvogels van de Grootte Buitenlanden, Broekenpolder en het Vogeleiland in het Zwarte Meer in 1989. SBB intern rapport, Lelystad.
- TEUNISSEN W.A. & VAN KLEUNEN A. 2001. Weidevogels inventariseren in cultuurland. Handleiding Nationaal Weidevogelmeetnet. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Bijlagen:

- Bijlage 1. Tijdsbesteding in de verschillende deelgebieden in 2007
- Bijlage 2. Vergelijkingstabel van de totale broedvogelverspreiding in het studiegebied in 1998-2007, vergeleken met de landelijke trend
- Bijlage 3. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding in de Broekenpolder in de periode 1980-2007
- Bijlage 4. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van de Oostelijke Buitenlanden in de periode 1984-2007
- Bijlage 5. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van Polder Groot Cellemuiden in de periode 1984-2007
- Bijlage 6. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van Polder Klein Cellemuiden in de periode 1984-2007
- Bijlage 7. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van Polder De Belt in de periode 1998-2007
- Bijlage 8. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van de Grootte Buitenlanden in de periode 1989-2007
- Bijlage 9. Verspreidingskaarten per soort

Bijlage 1. Tijdsbesteding in de verschillende deelgebieden in 2007.

Deelgebied 1. Grootte Buitenlanden			
Ronde	Datum	Onderzoekstijd	
1	13-04-07	07.00-08.30	09.30-10.00
2	30-04-07	06.00-07.30	08.30-09.30
3	22-05-07	05.30-06.45	08.10-08.45
4	12-06-07	23.00-23.30	
5	28-06-07	05.45-06.45	08.00-08.30

Deelgebied 2. Broekenpolder			
Ronde	Datum	Onderzoekstijd	
1	13-04-07	10.00-11.15	12.30-13.00
2	30-04-07	09.30-11.00	12.00-12.30
3	22-05-07	08.30-09.30	10.30-11.00
4	12-06-07	23.30-00.00	
5	28-06-07	08.30-09.30	10.15-10.45

Deelgebied 3. Oostelijke Buitenlanden			
Ronde	Datum	Onderzoekstijd	
1	13-04-07	11.15-12.30	
2	30-04-07	11.00-12.00	
3	22-05-07	09.30-10.30	
4	12-06-07	00.00-00.30	
5	28-06-07	09.30-10.15	

Deelgebied 4. Groot Cellemuiden			
Ronde	Datum	Onderzoekstijd	
1	11-04-07	09.45-11.30	
2	01-05-07	09.30-11.30	
3	22-05-07	14.15-15.30	
4	12-06-07	01.30-01.45	
5	28-06-07	12.30-13.45	

Deelgebied 5. Klein Cellemuiden			
Ronde	Datum	Onderzoekstijd	
1	11-04-07	07.30-09.45	
2	01-05-07	07.00-09.45	
3	22-05-07	12.00-14.15	
4	12-06-07	01.00-01.30	
5	28-06-07	10.45-12.30	

Deelgebied 6. De Belt			
Ronde	Datum	Onderzoekstijd	
1	11-04-07	11.45-12.45	
2	01-05-07	11.45-12.45	
3	22-05-07	14.30-15.30	
4	12-06-07	02.00-02.15	
5	28-06-07	13.45-14.45	

Bijlage 2. Vergelijkingstabel van de totale broedvogelverspreiding in het studiegebied in 1998, 2003, 2005 en 2007, vergeleken met de landelijke trend, waarbij ? is onbekend, - is afname, = is stabiel, + is toename en ++ is sterke toename.

Soort	1998	2003	2005	2007	Lokale trend	Landelijke trend
Dodaars	1	1	3	1	=	++
Fuut	13	17	24	20	=	-
Knobbelzwaan	3	6	4	5	+	+
Kolgans	0	0	1	0	=	++
Grauwe Gans	0	2	6	9	+	++
Canadese Gans	0	0	2	4	++	++
Soepgans	2	0	0	0	=	++
Nijlgans	1	5	6	6	=	++
Bergeend	4	8	7	8	=	+
Krakeend	5	8	15	14	=	++
Wintertaling	0	3	2	0	-	-
Wilde Eend	75	96	70	70	=	=
Soepeend	0	1	1	3	+	?
Zomertaling	5	5	6	3	-	-
Slobeend	12	14	17	11	-	-
Krooneend	0	0	0	1	+	+
Tafeleend	4	6	15	16	=	=
Kuifeend	0	10	7	7	=	+
Bruine Kiekendief	1	1	1	2	+	=
Buizerd	1	1	1	0	=	+
Torenvalk	2	0	0	0	=	-
Kwartel	0	0	1	0	=	+
Waterral	1	1	1	3	+	+
Porseleinhoen	1	0	0	0	=	=
Kwartelkoning	0	2	0	1	=	++
Waterhoen	0	2	2	6	+	=
Meerkoet	25	53	47	40	=	=
Scholekster	19	24	22	14	-	-
Kievit	59	97	96	82	-	=
Grutto	53	48	39	38	=	-
Wulp	3	5	5	6	+	-
Tureluur	42	54	67	52	=	+
Zwarte Stern	19	23	22	37	+	-
Turkse Tortel	0	0	0	1	+	-
Holenduif	0	3	1	0	-	+
Koekoek	2	2	1	2	=	-
IJsvogel	0	0	0	1	+	+
Kerkuil	1	2	1	0	=	++
Stenuil	1	0	0	0	=	-
Veldleeuwerik	1	0	0	0	=	-
Graspieper	19	12	9	11	=	-
Gele Kwikstaart	7	6	5	3	-	-
Witte Kwikstaart	12	8	7	5	-	-
Blauwborst	9	12	16	10	=	+
Zwarte Roodstaart	4	1	0	1	+	=
Snor	0	1	1	0	-	+
Sprinkhaanzanger	0	0	0	1	+	=
Rietzanger	15	17	32	21	-	++
Bosrietzanger	8	18	16	11	-	=
Kleine Karekiet	101	129	209	144	-	=
Grote Karekiet	1	1	1	1	=	-

Soort	1998	2003	2005	2007	Lokale trend	Landelijke trend
Spotvogel	3	1	3	0	-	-
Braamsluiper	0	1	1	0	=	-
Tuinfluitier	1	1	3	1	=	-
Grasmus	0	0	1	2	+	+
Grauwe Vliegenvanger	0	1	0	0	=	-
Baardman	1	6	2	3	=	-
Buidelmees	0	0	1	0	=	-
Ekster	1	0	0	0	-	-
Zwarte Kraai	13	8	8	9	=	+
Huisbus	?	?	?	2	?	-
Groenling	2	1	3	0	-	=
Putter	4	2	2	3	=	++
Kneu	12	13	13	4	-	-
Rietgors	43	50	78	61	-	+

Bijlage 3. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van de Broekpolder in de periode 1980-2007.

Soort	1980	1989	1997	1998	1999	2001	2003	2005	2007
Dodaars	-	1	-	1	0	0	0	0	0
Fuut	-	4	-	4	3	3	2	6	3
Knobbelzwaan	-	0	-	1	0	1	0	2	0
Kolgans	-	0	-	0	1	0	0	1	0
Grauwe Gans	-	0	-	0	0	0	0	1	1
Nijlgans	-	0	-	1	1	2	1	0	0
Bergeend	-	0	-	1	0	3	2	1	1
Krakeend	-	0	-	1	0	1	2	1	2
Wintertaling	-	0	-	0	0	0	1	0	0
Wilde Eend	-	8	-	6	13	10	12	10	12
Zomertaling	-	1	0	2	2	0	2	1	1
Slobeend	-	1	0	0	0	0	2	2	1
Tafeleend	-	0	-	2	1	1	2	2	2
Kuifeend	-	0	-	0	0	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	-	0	-	1	1	0	0	0	1
Torenvalk	-	0	-	1	0	0	0	0	0
Kwartel	-	1	-	0	0	0	0	1	0
Waterral	-	0	-	0	1	0	0	0	1
Kwartelkoning	-	0	-	0	0	0	1	0	0
Waterhoen	-	0	-	0	0	1	0	1	0
Meerkoet	-	10	-	3	6	10	13	7	9
Scholekster	5	6	3	3	4	4	6	7	3
Kievit	20	36	2	2	7	16	17	29	16
Kemphaan	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Grutto	27	12	0	2	0	0	3	4	8
Wulp	1	0	0	1	0	1	1	1	1
Tureluur	4	12	2	2	2	3	7	11	9
Koekoek	-	0	-	0	2	0	0	1	0
Veldleeuwerik	-	6	0	0	0	0	0	0	0
Graspieper	-	9	0	2	2	1	4	2	2
Gele Kwikstaart	-	0	0	1	2	3	1	2	1
Witte Kwikstaart	-	0	-	3	0	0	1	1	0
Blauwborst	-	0	-	1	2	2	2	4	1
Sprinkhaanzanger	-	0	-	0	0	0	0	0	1
Rietzanger	-	1	-	3	6	2	1	6	2
Bosrietzanger	-	0	-	1	2	5	3	5	2
Kleine Karekiet	-	9	-	22	30	22	19	51	24
Grasmus	-	0	-	0	0	0	0	0	1
Baardman	-	1	-	0	2	0	1	0	0
Zwarte Kraai	-	0	-	5	-	-	3	3	2
Groenling	-	0	-	1	0	0	0	0	0
Putter	-	0	-	2	1	1	0	0	0
Kneu	-	0	-	2	2	1	2	1	0
Rietgors	-	5	-	8	9	8	9	16	10

Bijlage 4. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van de Oostelijke Buitenlanden in de periode 1980-2007.

Soort	1980	1997	1998	2003	2005	2007
Fuut	-	-	1	0	1	1
Knobbelzwaan	-	-	1	1	1	2
Nijlgans	-	-	0	1	1	0
Bergeend	-	-	1	1	1	1
Krakeend	-	-	1	2	4	1
Soepeend	-	-	0	1	0	1
Wilde Eend	-	-	19	11	8	9
Zomertaling	1	0	0	0	1	0
Slobeend	5	0	1	2	2	1
Tafeleend	0	0	0	0	2	4
Kwartel	0	0	0	0	0	0
Waterhoen	-	-	0	0	0	1
Meerkoet	-	-	6	7	6	6
Scholekster	2	4	3	6	4	1
Kievit	12	9	8	19	18	15
Grutto	28	2	0	4	5	4
Wulp	0	0	0	1	1	1
Tureluur	4	3	4	6	12	5
Veldleeuwerik	-	0	1	0	0	0
Graspieper	-	0	2	2	0	1
Gele Kwikstaart	-	1	0	1	1	1
Witte Kwikstaart	-	-	2	1	1	1
Blauwborst	-	-	0	1	2	1
Rietzanger	-	-	0	0	0	2
Bosrietzanger	-	-	2	1	4	1
Kleine Karekiet	-	-	16	16	34	26
Spotvogel	-	-	1	0	1	0
Braamsluiper	-	-	0	0	1	0
Grasmus	-	-	0	0	1	0
Tuinfluitier	-	-	0	0	2	1
Zwarte Kraai	-	-	3	1	1	1
Groenling	-	-	0	1	2	0
Putter	-	-	0	1	0	0
Kneu	-	-	1	2	3	2
Rietgors	-	-	5	5	15	10

Bijlage 5. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van Polder Groot Cellemuiden in de periode 1984-2007.

Soort	1984	1997	1998	2003	2005	2007
Knobbelzwaan	-	-	0	2	1	1
Canadese Gans	-	-	0	0	0	1
Nijlgans	-	-	0	1	1	1
Bergeend	-	-	0	0	0	1
Krakeend	-	-	0	0	1	1
Wilde Eend	-	-	9	21	15	12
Soepeend	-	-	0	0	0	2
Slobeend	0	0	1	1	1	1
Kwartel	-	-	1	0	0	0
Waterhoen	-	-	0	1	1	1
Meerkoet	-	-	0	2	0	0
Scholekster	10	2	4	7	4	6
Kievit	28	40	33	36	27	28
Grutto	19	15	33	22	19	16
Wulp	0	0	1	1	1	1
Tureluur	13	9	25	23	28	25
Holenduif	-	-	0	3	1	0
Turkse Tortel	-	-	0	0	0	1
Veldleeuwerik	4	0	0	0	0	0
Graspieper	3	4	7	1	0	2
Gele Kwikstaart	0	1	2	1	0	1
Witte Kwikstaart	-	-	1	2	1	0
Zwarte Roodstaart	-	-	2	1	0	1
Bosrietzanger	-	-	0	3	0	0
Kleine Karekiet	-	-	0	1	4	1
Spotvogel	-	-	1	0	0	0
Zwartkop	-	-	1	0	0	0
Grauwe Vliegenvanger	-	-	0	1	0	0
Ekster	-	-	1	0	0	0
Zwarte Kraai	-	-	1	1	2	1
Groenling	-	-	1	0	1	0
Putter	-	-	1	0	1	1
Kneu	-	-	5	3	0	0
Rietgors	-	-	5	3	0	1

Bijlage 6. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van Polder Klein Cellemuiden in de periode 1984-2007.

Soort	1984	1997	1998	2003	2005	2007
Fuut	-	-	1	5	3	5
Knobbelzwaan	-	-	0	1	0	1
Grauwe Gans	-	-	0	1	3	4
Canadese Gans	-	-	0	0	2	3
Nijlgans	-	-	0	0	1	2
Bergeend	-	-	0	0	1	0
Krakeend	-	-	1	1	3	3
Wintertaling	-	-	0	1	1	0
Wilde Eend	-	-	20	19	15	16
Zomertaling	2	0	1	1	1	0
Slobeend	2	2	2	1	4	3
Tafeleend	-	-	1	0	2	3
Kuifeend	-	-	0	0	1	4
Buizerd	-	-	1	0	0	0
Torenvalk	-	-	1	0	0	0
Porseleinhoen	-	-	1	0	0	0
Kwartelkoning	-	-	0	1	0	0
Waterhoen	-	-	0	1	0	2
Meerkoet	-	-	7	12	14	9
Scholekster	3	1	5	2	4	2
Kievit	26	7	5	13	11	16
Grutto	23	8	15	16	11	9
Wulp	0	0	1	1	1	1
Tureluur	9	4	6	10	11	9
Zwarte Stern	-	-	19	23	22	37
Koekoek	-	-	1	1	0	1
Kerkuil	-	-	1	1	1	0
Steenuil	-	-	1	0	0	0
Veldleeuwerik	1	0	0	0	0	0
Graspieper	0	1	2	2	3	2
Gele Kwikstaart	0	1	1	1	0	0
Witte Kwikstaart	-	-	1	1	2	1
Blauwborst	-	-	1	1	1	1
Rietzanger	-	-	2	4	6	5
Bosrietzanger	-	-	1	3	1	3
Kleine Karekiet	-	-	14	15	18	15
Spotvogel	-	-	0	0	1	0
Zwarte Kraai	-	-	2	1	0	3
Putter	-	-	0	0	1	0
Kneu	-	-	2	4	4	0
Rietgors	-	-	6	10	15	14

Bijlage 7. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van Polder De Belt in de periode 1998-2007.

Soort	1998	2003	2005	2007
Dodaars	0	0	0	0
Fuut	2	2	4	3
Knobbelzwaan	0	1	0	1
Soepgans	2	0	0	0
Nijlgans	0	1	1	1
Bergeend	1	0	1	1
Krakeend	1	0	3	2
Wilde Eend	8	3	8	5
Tafeleend	0	0	2	1
Buizerd	0	1	0	0
Waterhoen	0	0	0	1
Meerkoet	2	5	7	4
Scholekster	3	2	2	1
Kievit	8	7	6	3
Grutto	3	3	0	1
Tureluur	4	6	4	3
Graspieper	1	0	0	1
Gele Kwikstaart	0	1	1	0
Witte Kwikstaart	1	1	0	1
Blauwborst	1	1	1	1
Zwarte Roodstaart	1	0	0	0
Rietzanger	0	1	2	2
Bosrietzanger	0	4	3	2
Kleine Karekiet	8	21	24	20
Zwarte Kraai	0	1	1	1
Putter	0	0	0	1
Kneu	0	1	2	0
Rietgors	2	5	6	3

Bijlage 8. Vergelijkingstabel van de broedvogelverspreiding van de Grootte Buitenlanden in de periode 1989-2007.

Soort	1989	1998	1999	2001	2003	2005	2007
Dodaars	0	0	0	1	1	3	1
Fuut	3	5	8	8	8	10	8
Knobbelzwaan	0	1	0	1	1	0	0
Grauwe Gans	0	0	1	2	1	2	4
Nijlgans	0	0	1	2	0	1	2
Bergeend	7	1	2	4	5	3	4
Krakeend	0	1	2	2	3	3	5
Wintertaling	5	0	0	0	1	1	0
Wilde Eend	7	13	14	11	30	14	16
Soepeend	0	0	0	0	0	1	0
Zomertaling	1	2	1	5	2	3	2
Slobeend	2	8	6	9	8	8	5
Krooneend	0	0	0	0	0	0	1
Tafeleend	1	1	5	7	4	7	6
Kuifeend	2	0	3	3	10	6	3
Bruine Kiekendief	1	0	1	2	1	1	1
Kwartel	1	0	0	0	0	0	0
Waterral	0	1	1	1	1	1	2
Kwartelkoning	0	0	0	0	0	0	1
Waterhoen	1	0	0	0	0	0	1
Meerkoet	7	7	8	13	14	13	12
Scholekster	1	1	0	1	1	1	1
Kievit	20	3	2	3	5	5	4
Watersnip	0	0	0	1	0	0	0
Grutto	2	0	0	0	0	0	0
Wulp	0	0	0	1	1	1	2
Tureluur	6	1	1	3	2	1	1
Koekoek	0	1	0	1	1	0	1
Kerkuil	0	0	0	0	1	0	0
IJsvogel	0	0	0	0	0	0	1
Veldleeuwerik	2	0	0	0	0	0	0
Graspieper	7	5	4	2	3	4	3
Gele Kwikstaart	1	3	1	2	1	1	0
Witte Kwikstaart		4	-	-	2	2	2
Blauwborst	2	6	7	7	7	8	6
Zwarte Roodstaart	0	1	0	0	0	0	0
Snor	0	0	0	3	1	1	0
Rietzanger	12	10	9	15	11	15	10
Bosrietzanger	0	4	4	7	4	3	3
Kleine Karekiet	44	41	66	66	57	78	58
Grote Karekiet	4	1	0	0	1	1	1
Spotvogel	-	0	0	0	1	1	0
Grasmus	0	0	0	0	0	0	1
Tuinfluitier	-	0	0	0	1	1	0
Baardman	5	1	2	2	5	2	3
Buidelmees	0	0	0	0	0	1	0
Zwarte Kraai	-	3	-	-	1	1	1
Huismus	?	?	?	?	?	?	2
Putter	0	1	0	1	1	0	1
Kneu	0	2	0	1	1	3	2
Rietgors	22	17	18	18	18	26	23

Bijlage 9. Verspreidingskaarten per soort.

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Rijksstraatweg 178
6573 DG Beek-Ubbergen
T (024) 684 81 11
F (024) 684 81 22

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

In het voorjaar van 2007 werd een zestal deelgebieden tussen Ramspol en Hasselt (Noordwest-Overijssel) in opdracht van het Waterschap Groot Salland geïnventariseerd op broedvogels. Het studiegebied heeft een oppervlakte van 419 ha en bestaat voornamelijk uit graslanden, maïsakkers, moeras en enkele doorbraakkolken.

In het studiegebied werden in totaal 60 broedvogelsoorten als waarschijnlijke of zekere broedvogel geregistreerd. Van 47 soorten zijn gegevens verzameld, de overige dertien behoren tot de (zeer) algemene soorten. In totaal zijn twaalf soorten vastgesteld die voorkomen op de Rode Lijst van bedreigde en/of karakteristieke vogelsoorten, te weten: Zomertaling, Slobeend, Kwartelkoning, Grutto, Tureluur, Zwarte Stern, Koekoek, Graspieper, Gele Kwikstaart, Grote Karekiet, Huismus en Kneu. In de terminologie van SOVON kunnen zes soorten als zeldzaam worden aangeduid: Bruine Kiekendief, Kwartelkoning, Krooneend, IJsvogel, Grote Karekiet en Baardman. De Zwarte Stern behoort tot de kolonievogels.